

Grijze grootoorvleermuis

Plecotus austriacus

De grijze grootoorvleermuis heeft een duidelijk contrast tussen de bruingrijze rugvacht en de lichtgrijze tot witte buikvacht. Net als bij de gewone grootoorvleermuis zijn de oren zeer lang, maar de kop is langgerechter, en de knobbels bij de ogen zijn klein. Het gezicht en de tragus zijn donker gepigmenteerd. De grijze grootoorvleermuis is middelgroot met een kop-romplengte tot 58 mm, een spanwijdte tot 29 cm en een gewicht tot 13 g, en iets groter dan de gewone grootoorvleermuis (DIETZ ET AL. 2011, SCHÖBER & GRIMMBERGER 1998). De zeer zachte echolocatie is aangepast aan foerageren tussen gebladerte en bestaat uit aparte hoge en lage pulsjes waaraan de soort kan worden onderscheiden (RUSSO & JONES 2002). De echolocatie dient vooral oriëntatie; prooien worden voornamelijk opgespoord aan de hand van de geluiden die prooien zelf maken (DIETZ ET AL. 2011).

Leefomgeving

De grijze grootoorvleermuis is een soort van kleinschalige landschappen met een sterke binding aan menselijke bebouwing. Zomerverblijfplaatsen zijn bekend van zolders van kerken, kloosters en boerderijen. Ook wordt op die plekken overwinterd, maar winterslapende dieren worden tevens gevonden in mergelgroeven, ijskelders en oude steenovens (BUYS 2010, BUYS & VERGOOSSEN 1997, GLAS 1982, LESIŃSKI ET AL. 2004). De winterslaap wordt onderbroken om te foerageren op in de verblijven aanwezige insecten en spinnen (ROER 1969). Grijze grootoorvleermuisen jagen meestal binnen 2 km van de verblijfplaats en komen slechts zelden meer dan 6 km daar vandaan (DIETZ ET AL. 2011, REGELINK & DEKKER 2013).

Voedsel

Het voedsel bestaat hoofdzakelijk uit nachtvinders, die de dieren, meer dan gewone grootoorvleermuisen, in de vlucht vangen. Daarnaast plukken ze prooien van het gebladerte (DIETZ ET AL. 2011, KUSCH & SCHOTTE 2007).

Areaal

De grijze grootoorvleermuis komt voor in vrijwel heel Zuid- en Midden-Europa, en bereikt de noordgrens van het areaal in het zuiden van ons land. Recent zijn er in Duitsland aanwijzingen dat de soort langzaam naar het noorden oprukt (POMMERANZ ET AL. 2005). De oostgrens van het verspreidingsgebied ligt bij de Zwarte Zee (DIETZ ET AL.

2011) maar lijkt zich ook daar noordoostwaarts uit te breiden (GODKEVSKAYA 2012). De soort is honkvast: de grootst afgelegde afstand bedraagt circa 60 km (JUSTE ET AL. 2008).

Voorkomen in Nederland

Historische gegevens tot 1946

Pas sinds 1960 onderscheidt men de gewone en grijze grootoorvleermuis (BAUER 1960). Nadien zijn verzamelde en in collecties opgenomen dieren opnieuw gedetermineerd, zodat met terugwerkende kracht de aanwezigheid van de grijze grootoorvleermuis in Nederland kon worden vastgesteld. De oudste waarneming in Nederland is een dier uit Geulle (LI) in 1940 (GLAS 1986).

Periode 1946-1969

In deze periode waren er waarnemingen uit Zeeuws-Vlaanderen, Noord-Brabant, Limburg, en Gelderland tussen de grote rivieren. Het ging steeds om waarnemingen van overwinterende dieren (GLAS 1986).

Periode 1970-1988

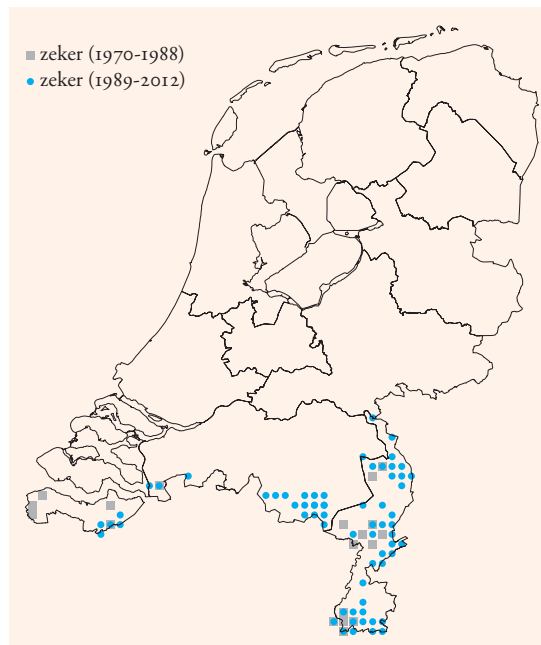
Waarnemingen waren beperkt tot Limburg en Zeeuws-Vlaanderen, op een waarneming in West-Brabant na. De schijnbare afwezigheid in de rest van Noord-Brabant is vrijwel zeker een artefact. Braaksma (1970, 1972, 1974, 1980, 1985) inventariseerde in de jaren 1960 en 1970 vleermuisen op kerkzolders en in soortgelijke verblijven, ook in Noord-Brabant. Hij was zeer terughoudend in het maken van onderscheid en noteerde dan de waarnemingen als niet nader gedetermineerde grootoorvleermuis *Plecotus auritus/austriacus*, maar een deel daarvan kan stellig grijze grootoorvleermuis geweest zijn.

Periode 1989-2012

Omdat het nauwelijks mogelijk is om met batdetectors onderscheid te maken tussen beide soorten grootoorvleermuisen, zijn de waarnemingen van grijze grootoorvleermuis beperkt tot waarnemingen in verblijven en met mistnetten gevangen dieren. Met de recentere waarnemings technieken (opnemen en met de computer analyseren)

▲ Grijze grootoorvleermuis.
Foto: Paul van Hoof.
Grey long-eared bat.

▶ Grijze grootoorvleermuis.
 Foto: Paul van Hoof.
Grey long-eared bat.

wordt het wel mogelijk beide soorten aan de hand van geluiden te onderscheiden. Dit heeft zich nog niet vertaald naar veel waarnemingen, maar daar moet bij worden opgemerkt dat de echolocatiegeluiden van grootoorvleermuizen zeer zacht zijn en dat ze in het veld hoe dan ook niet gemakkelijk met de detector te horen zijn. De verspreiding van de grijze grootoorvleermuis valt grofweg samen met de zuidelijke pleistocene zandgronden, waarbij de meeste waarnemingen ten zuiden van de lijn Boxmeer (NB) – Cadzand (ZE) zijn gedaan.

Het overgrote deel van de waarnemingen komt van zolders van kerken en van bijvoorbeeld (voormalige) kloosters. Daarnaast zijn er zeven grijze grootoorvleermuizen met mistnetten gevangen. Zes daarvan waren foeragerende dieren, een is gevangen bij de ingang van een mergelgroeve

in de zwermperiode in het najaar (Scharck, LI). De aantallen dieren per verblijf lopen uiteen van één tot enkele dieren tot groepen van enkele tientallen en dit geldt ook voor kraamkolonies. Uitzondering op dit beeld is een groep van circa 130 dieren op een zolder in Midden-Limburg (DIJKSTRA 2012).

Overwinterende dieren zijn vooral bekend uit de mergelgroeven in Zuid-Limburg, maar het gaat om een gering aantal waarnemingen. Uitzonderingen zijn twee waarnemingen in een ijskelder in Noord-Limburg en enkele waarnemingen op kerkzolders met bekende kraamkolonies. Het is aanmerkelijk dat de grijze grootoorvleermuis geregeld in dezelfde gebouwen overwintert als waar zij in de zomer verblijft.

Veranderingen en oorzaken

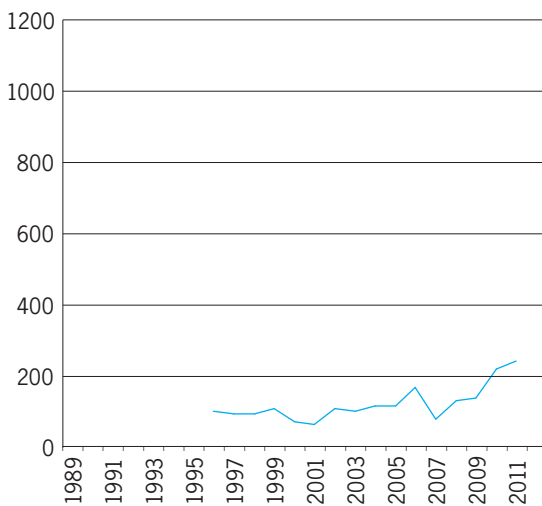
Vergelijking van de verspreiding in de perioden 1970-1988 en 1989-2012 laat een toename zien in Limburg en Noord-Brabant. Zeker in Noord-Brabant is dit het gevolg van de verbeterde inventarisatietechnieken (sterkere lampen, en determinatie aan de hand van (digitale) foto's, waarbij meerdere personen de kenmerken beter kunnen bekijken en een oordeel kunnen geven).

De soort lijkt verdwenen te zijn uit de kleigebieden in Zeeuws-Vlaanderen. In Noord- en Midden-Limburg zijn eertijds bekende verblijven verlaten of zelfs geheel verdwenen. Daarentegen is de soort waargenomen op kerkzolders waar hij eerder niet bekend was (BUYS 2010, BUYS ET AL. 1999). De index laat een stijgende trend zien, met name vanaf 2007. De oorzaak achter deze positieve trend is niet bekend. Mogelijke verklaringen liggen in het opwarmende klimaat, een verbetering van de kwaliteit van het landschap en in het afgenomen gebruik van bestrijdingsmiddelen (BUYS ET AL. 1999). De verbetering in waarnemingsmethoden vanaf de jaren 1990 heeft weinig invloed op deze trend. Haysom et al. (2013) onderzochten de aantalsontwikkeling van 23 soorten vleermuizen in Europa, waarbij de grijze grootoor-

◀ Rustende grijze grootoorvleermuizen op een zolder.
Foto: Jan Buys.
Roost of grey long-eared bats inside an attic.

vleermuis als enige een negatieve trend vertoont. De oorzaak hiervan is onbekend.

Bedreigingen en bescherming

De afhankelijkheid van gebouwen maakt de grijze grootoorvleermuis kwetsbaar. De secularisatie is een bedreiging: veel kerken en kloosters hebben hun oorspronkelijke functie verloren en krijgen nu een andere. Het is van groot belang dat bij de aanpassing rekening wordt gehouden met de aanwezigheid van grijze grootoorvleermuizen. Ditzelfde geldt voor aanpassingen van de omgeving van de gebouwen, die kunnen leiden tot verminderd voedselaanbod. Knap punt daarbij is dat lang niet alle verblijven bekend zijn

(BUYS ET AL. 2009). Het is dan ook van groot belang dat dit soort gebouwen systematisch en grondig onderzocht worden op de aanwezigheid van grijze grootoorvleermuizen. Houtconserveringsmiddelen kunnen vleermuizen doden (VOÛTE & LINA 1986); omdat grijze grootoorvleermuizen veelal het hele jaar in een verblijfplaats aanwezig zijn, is gebruik van deze middelen op plaatsen waar grijze grootoorvleermuizen verblijven ongewenst, ook in het winterhalfjaar. Hoewel er geen concrete aanwijzingen bekend zijn, is het aannemelijk dat het 'aanlichten' van gebouwen met verblijven een nadelig effect heeft op de grijze grootoorvleermuis, net als bij de gewone grootoorvleermuis. Het is raadzaam om gebouwen waarvan bekend is dat er grijze grootoorvleermuizen verblijven niet 'aan te lichten' op de plaatsen waar de dieren uitvliegen. Er zijn gevallen bekend van huiskatten die erin slagen uitvliegende (grijze en gewone) grootoorvleermuizen te vangen (PÖSCHKENS 1998). Voor zover bekend vormt dit hooguit lokaal een bedreiging voor de soort.

Jan C. Buys

SUMMARY

*Grey long-eared bat *Plecotus austriacus**

The grey long-eared bat occurs in pockets in the south of the Netherlands. The number of locations where the species has been found has increased, and so has the number of animals discovered in attics. The cause of this increase is not known. The grey long-eared bat is mostly found in small-scale landscapes.

◀◀ Geïndexeerd aantal grijze grootoorvleermuizen (1996=100) in 1996-2011, gebaseerd op zoldertellingen.
Indexed number of grey long-eared bats (1996=100) in summer roosts in 1996-2011.